

ՏԱԲԱԹԱԹԵՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 44.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 26, 1891

ԹԻԻ 39.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կայսրն խրճիթի Մը Մէջ	305
Կրօնական Եւ Բարոյական Գիտելիք	305
Յաւատենականութիւն Առանց Աստուծոյ	306
Դարբեր	307
Թուշեղու Մեքենաներ	307
Այլապէս	308
Թղթակցութիւնք	
Երեսօտարդաց Քրիստոնէական Ընկե- րակցութիւնք յԵրեմիայի	308
Կենսագրութիւն Եւ Յիշատակք Նէստորե- րի, Հիմնադրին Հոգեկան Քրիստոնէ- ութեան	309
Ազգեր	310
Հանգէս Քաղաքական	311
Արժէք Դրամաց	312

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատա-
րակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար
1¹/₂, վեց ամսեայն՝ 3/4, մեծիտիյէ, կաւ-
խիկ, եւ հատը 30 փարս: Թղթատարի
ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ
քղբատարութեան պատկանեալ ամէն գրու-
թիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս.
Պարնըմ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարաց Ընկերութեան Կողմանէ,
Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ԿԱՅԱՐՆ ԽՐՃԻԹԻ ՄԸ ՄԵՋ

Դեռ հարկը տարի առաջ Բողո-
քականը անգլիացիներ կը հալածուէին
յԱստուրիա, և հարկադրուած էին գիշեր
ատեն պաշտամունք կատարել առանձին
վայրերու մէջ: Անգամ մը Եողէֆ Բ.
կայսրը ծպտեալ կը ճանապարհորդէր
Կոմս Ֆալքենշթայն ծածկանուամբ: Օր
մը Լաքենշթայն անուն փոքր գիւղը եկաւ,
և որովհետեւ օգը յոյժ փոթորկալից էր,
որոշեց գիշերն անցունել գիւղին փոքր
պանդոկին մէջ: Երբ երեկոյ եղաւ, պան-
դոկապետին իմաց տրուեցաւ թէ գիւ-
ղէն դուրս սոսկալի դաւ մը կը նիւթ-
ուէր: Տեսնուած էին մարդիկ որ նեղ
փողոցէն կ'անցնէին սև լապտերներով
և կ'երթային առանձին խրճիթ մը:
Կայսրը, որ ախորժած չէր գեղջկային
պանդոկէն, որոշեց երթալ և տեսնել
թէ ինչ տեղի կ'ունենար այն խորհրդ-
դաւոր խրճիթին մէջ: Հրամայեց իւր
հետևորդներուն որ պաշարեն այդ
խրճիթը այնպէս որ ոչ ոք կարող չի-

նէր անկէ փախլիլ, և յետոյ դուռը
բաղխեց: Մէնիթի անուն մարդ մը
դուռը բանալով ըսաւ, «Ո՞վ է այն որ
այսչափ ուշ ատեն եկած է պարկեշտ
մարդու մը նեղութիւն տալ»: Երիտա-
սարդ կայսրը պատասխանեց, «Եթէ
պարկեշտ մարդ մ'եմ, վախճալու բան
չունիմ, իսկ եթէ ոչ կրնաս պատրաս-
տուիլ անհաճոյ քառորդ ժամ մը ան-
ցունելու»: Յետոյ տունը մտնելով տե-
սաւ որ տասներկու գիւղացիք նստած
էին սեղանի մը շուրջը, որոյ վրայ բաց-
ուած մեծ գիրք մը կար: Եողէֆ
կայսր նստաւ և ըսաւ Մէնիթի որ իւր
գործը շարունակէ: Խեղճ գիւղացին
աւարտեց Մր. Յովհաննու Աւետարանին
երրորդ գլուխը: Կայսրը խորապէս ազ-
դուեցաւ, և արտաստալովոր աչօք դո-
չեց, «Կենացս մէջ առաջին անգամ կը
հանգիպիմ այսպիսի մարդոց ողջ գի-
տեն թէ ինչպէս ընթերցու են Սուրբ
Գիրքը»: Խրճիթէն մեկնելէ առաջ պատ-
ուիրեց Մէնիթի որ առանց ժամանակ
կորուսանելու վիճենաւ դայ և կայսե-
րական պալատին մէջ հարցնէ զԿոմս
Ֆալքենշթայն, և վստահացուց զնա թէ
Կոմսը պիտի խնդրէր կայսրէն ամէն
մարդու թոյլ տալ իւր ուղածին պէս
երկրպագութիւն ընելու: Մէնիթի ապշած
մնաց երբ պալատ երթալով կայսեր
ներկայացուեցաւ և տեսաւ թէ Եողէֆ
կայսրն էր այն մարդը որ այնչափ ու-
րախութեամբ ունկնդրած էր խոնարհ
գիւղացւոյ մը ընթերցման: Կայսրը Մէ-
նիթիին տուաւ թուղթ մը որ կը պարու-
նակէր Թոյլտուութեան Հրովարտակը,
նաև 500 ֆիորին (իբր 50 անգղ. ոսկի)
չնորհեց նմա մատուլ մը կառուցանելու
համար:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Կ'ըսուի թէ վերջերս կառուցեալ պանդո-
կի մը մէջ ինն հարկուր փականքներ կան
իրարմէ տարբեր, եւ սակայն այս բոլոր
փականքները կրնան բացուիլ սղանդակա-
պետին բանալիով: Կան նաև կարգ մը
«Երկրորդական բանալիներ»: Այսպէս պան-
դոկապետը կրնայ չէնքին ամէն սենեակը
մտնել, բայց ամէն վարձակալ իւր սենե-

կին դուռը միայն կրնայ բանալ, մինչ պան-
դոկին զանազան պաշտօնեայք կրնան ու-
նենալ «Երկրորդական բանալիներ» այն
կարգ մը սենեկաց համար որք իրենց հսկո-
ղութեան ներքեւ կը գտնուին:

Այսպէս է նաև մեր կենաց մէջ: Աստուած
ունի բոլոր մարդոց սիրտերը բացող բա-
նալին: Մր. Մուտիի եւ Ֆիլիփս Պրուքսի
նման անձինք կը թուին ունենալ «Երկ-
րորդական բանալիներ» բազում մարդոց
սիրտերը բանալու համար: Սակայն ճշմա-
րիտ չէ՞ որ մարդ որչափ ածի աստուածա-
յին իրաց գիտութեան մէջ, այնչափ աւելի
կը ստանայ իւր ընկեր արարածոց սիրտերը
բանալու հաղուագիւտ կարողութիւնը:

—Երբեք մի յուսահատիր: Ամենէն տըխ-
րագին գիշերուան մէջ առաւօտեան սպասէ:
Ամենէն մարկածուի ծովուն վրայ խոր-
հուրդներդ յուսոյ թեւերով դէպ ի նաւա-
հանգիստ դրկէ: Ամենէն կատաղի պատե-
րագովին սաստկութեան մէջ քաջութեամբ
համբերէ եւ յաղթութեան ու խաղաղու-
թեան սպասէ: Եղիշտի վիճակը:

—Չեմ կրնար երբեք ընդունիլ թէ մեղքը
բարիք մ'է, կամ բարիքի անհրաժեշտ ըն-
կերը: Սակայն այն հաւատքն ունիմ թէ
մեղանշող մարդկութիւն մը որ զՅիսուս
իրեն Տէր եւ Փրկիչ ունի, լաւագոյն բան
մ'է քան զոր անարատ մարդկութիւն մը
երբեք կրնար լինել առանց Յիսուսի:

Ի. Պ. Էնդրէսը

—Մայր մը իւր փոքրիկ որդւոյն աղղու
մէկ բողբոխ միջոցաւ սորվեցաւ թէ զա-
ւակաց յաղթելու առաջին կարեւոր պայ-
մաններէն մին էր անձին յաղթել: «Մայր»,
ըսաւ յիշեալ աղան, «Երբ այդպէս բարկու-
թեամբ խօսիս ինձ հետ, կարծեմ լաւագոյն
է որ քովէդ հեռանամ մինչեւ որ ինքզինքդ
գտնես: Եթէ կարող լինի բաղկացս մէջ
առնուլ եւ փայփայել զքեզ, ինչպէս դու
կ'ընես ինձ երբ բարկացած լինիմ, շուտով
լաւագոյն վրձակ մը պիտի ստանայիր եւ
այլ եւս բարկութեամբ պիտի չխօսէիր:
Սակայն փոքր ըլլալուս համար չեմ կրնար
այդպէս ընել, եւ ուստի կարծեմ թէ լա-
ւագոյն է կարճ ժամանակի մը համար հե-
ռանալ քեռէ:» Ծնող մը երբեք իւր զաւա-
կին պէտքն այնչափ լաւ հասկցած է որ-
չափ այդ աղան հասկցած էր իւր մօրը
պէտքը: Նախատեալ եւ անիրաւեալ ման-
կանց դատը երբեք աւելի պարզ, աւելի
անմեղ եւ սակայն աւելի աղղու կերպիւ
պաշտպանուած էր: Եթէ աղան չկրնար
պատժել զքեզ իրեն դէմ գործած անիրա-
ւութեանցդ համար, չկրնար նաև իւր
բաղկաց մէջ առնել հանդարտեցունել զքեզ:

ուստի ջանա յաղթել անձիդ, տղան այդու օգտուի կամ ոչ: Տղան կ'ըմբռնէ այս ամէնը. դու եւս կ'ըմբռնես:

— Ի ձախոն կան 21 աստուածաբանական վարժարանք 330 ուսանողներով. այսպէս մէկ տարւոյ մէջ 4 վարժարանաց եւ 73 ուսանողաց յաւելում մը կը տեսնուի: Ոչ-ձեռնադրեալ քարոզիչներու եւ օգնականներու թիւն է 433, որ նախորդ տարւոյ թուէն 46 աւելի է: Բնիկ քրիստոնէից տուած հոգեւոր տրոց համադումարը կը հասնի 69,345 էէն, մինչ 1889 տարւոյ հոգեւոր տրոց համադումարն էր 53,503 էէն: Մէկ էէն կ'արժէ իբր մէկ մէծիտիէ:

— ՅԱ. Բրիկէ կան առաւել քան 500 մի-սիոնաբք եւ առաւել քան 400,000 բնիկ քրիստոնեայք, եւ տարուէ տարի 25,000 անձինք քրիստոնէութիւն կ'ընդունին: Վերջին հինգ տարեաց միջոցին առաւել քան 200 անձինք մարտիրոսացած են յԱ. Բրիկէ:

— Մորալեան եկեղեցւոյ առաքելական գործունէութիւնը զարմանալի է: Այդ եկեղեցին իւր 60 անդամոց մին արտաքին առաքելութեան դաշտը կը զրկէ եւ միջին հաշուով իւրաքանչիւր անդամէ իբր 3 ոսկի կ'անուտ այդ միսիոնարները պահելու համար:

— «Զօրավար» Պուլթի կը ծանուցանէ թէ ընդունած է 110,000 անդ. ոսկի որ պիտի գործածուի Լոնտոնի աղքատ եւ ստորին դասու անձանց համար, եւ 10,000 ոսկւոյ համար եւս խոստում ընդունած է, այսպէս որ ամբողջ գումարը իւր յուսացածէն 20,000 ոսկի աւելի պիտի լինի:

— Ի Միացեալ Նահանգս տարուէ տարի 75,000,000 տոլար կը տրուի եկեղեցիները պահելու համար, եւ բաց աստի 31,000,000 տոլար կը տրուի զուտ կրօնական նպատակաց համար: Ներկայ դարուս մէջ, որ մօտ է իւր վախճանին, 150,000,000 օրինակ Սուրբ Գիրք տպուած է 226 տարբեր լեզուներով: Յիսուս տարի առաջ 502 միսիոնարական կայաններ կային օտար երկրաց մէջ, այժմ կան 5,765 կայաններ: Յիսուս տարի առաջ 653 ձեռնադրեալ միսիոնարներ կային. այսօր Աստուծոյ այսպիսի ծառայից թիւն է 6,696: Յայնժամ 1,266 ուրիշ աշխատաւորներ եւ օգնականներ միայն կային. այժմ սոցա թիւը բարձրացած է 50,552-ի:

— Որչափ ճշմարտիւ եւ եռանդեամբ ջանաս ընել բան մը, այնչափ աւելի պարզ պիտի տեսնես թէ ամէն բան չես կրնար ընել:

— Քրիստոսի համար կէս ծառայել Սատանային համար ամբողջ ծառայել է: Աշխարհի վրայ երկու թագաւորութիւններ միայն կան: Ամէն մարդ հպատակ է միոյն կամ միւրին: Քրիստոնեայ լինելու առաջին քայլն է Սատանայէն հրաժարիլ:

— Յոյսը կը նմանի արեգակին, եւ երբ դէպ յայն ճամբորդենք, մեր բեռան չուք մեր ետեւը կը մնայ:

— Կրնաս սովորաբար չափել մարդու մը նկարագրին բարձրութիւնը եւ հաստատութիւնը՝ դիտելով այն եղանակը որով նա կը չափէ իւր ընկեր արարածոց աշխատութեան արժանիքը: Տրամադրութիւնն նուազեցունելու այլոց գործերուն արժանիքը՝ բաղդատմամբ իւր գործոց արժանեաց, ստորին եւ փոքրօքի բնութեան մը անլրէպ նշանն է:

— Արեւելեան պատմութեան մը մէջ կ'ըսուի թէ հռչակաւոր մոգ մը իւր վեհապետին նուիրեց թանկագին մատանի մը, որոյ մետաղը եղական զօրութիւն մը ունէր:

Այս մատանին վեհապետին մատին վրայ կը կենար իբրեւ գեղեցիկ զարդ մը, սովորաբար առանց ո եւ է անհանդուրժիւն պատճառելու: Սակայն այն վայրկեանն յորում թագաւորը սխալ նպատակ մը կամ չար խորհուրդ մը կ'ունենար իւր մտաց մէջ, սուր ցաւ մը մատանիէն զգայուն միւն մէջ կը մտնէր: Յիշեալ մոգին նուէրը նշանակն է այն անդին գոհարին որ մասնաւոր ժառանգութիւնն է ոչ միայն թագաւորաց այլ նաեւ խոնարհագոյն վիճակ ունեցող անձանց: Ամէն մարդ ունի զայն — խիղճ մը: Միտ դիր նորա ազգարարութեանց:

ՅԱ. Ի. ԵՏԱՐԵՐ Ա. Ի. ԵՏԱՐԵՐ Ա. Ի. ԵՏԱՐԵՐ

Օգոստոսի վերջին կիրակին՝ Տիկին Պիղանթ, որ տարիներէ ի վեր Նիւթապաշտութեան նշանաւոր ջատագովներէն մին եղած է յԱնգլիա, ճառ մը խօսեցաւ Գիտութեանց Սրահին մէջ ի Լոնտոն: Այդ ճառին մէջ յիշեալ տիկինը խոստովանեցաւ թէ իւր փիլիսոփայութիւնն ուղիղ չէր եւ թէ այլ եւս չէր կրնար ընդունիլ որ ամենայն ինչ նիւթական է: Քանի մը նշանաւոր Նիւթապաշտից նկատմամբ գովեստ կարդալէ ետքը Տիկին Պիղանթ յարեց. «Սակայն տիեզերաց մէջ կան խնդիրներ զորս Նիւթապաշտութիւնը ոչ միայն չընծեր, այլ կը յայտարարէ թէ այդ խնդիրներն անլուծելի են. կան դժուարութիւններ զորս Նիւթապաշտութիւնը չկրնար բառնալ եւ կ'ըսէ թէ մարդիկ յաւիտեանս լուսկենալու են անոնց նկատմամբ: Խնդիր խնդրոյ ետեւէ առջեւս կ'ենէր որոց համար պատասխան չէր կրնար տալ գիտական Նիւթապաշտութիւնը: Եւ սակայն այդ բաներն իրողութիւններ էին:» Վասն որոյ Տիկին Պիղանթ եզրակացուցած է թէ մարմինէն բոլորովին տարբեր աննիւթ հոգի մը կայ, որ կրնայ ապրիլ մարմնոյն մեռնելէն ետքը եւս: Եւ սակայն այս տիկինը ըստ առաջնոյն խօսիւ կը մերժէ անձնաւոր Աստուծոյ մը գաղափարը՝ ըսելով թէ իրեն համար անկարելի է այսպիսի էակ մը ըմբռնել: Սէքսթէյլը Տիկին Պիղանթի նոր փիլիսոփայութիւնը կը համարի իբրեւ կրօնք մը առանց Աստուծոյ: Մենք մասնաւորաբար մեր ուշադրութեան առարկայ ըրած ենք սա կէտը թէ այսպիսի կրօնք մը ինչ ապագայ կրնայ պարզել մեր առջեւ:

Բնական բաղձանք մը ունինք մահուանէ ետքը դարձեալ ապրելու, եւ յաւիտեան ապրելու: Սակայն եթէ Աստուած չկայ, յաւիտեանական կեանքը բաղձալի է: Եթէ հարկադրուէինք ընդունիլ անաստուածից յայտարարութիւնը թէ «Յաւիտեանական Հայրը ոչ եւս է», արդեօք պիտի նախընտրէինք շարունակական դոյութիւն ունենալ քան թէ ոչնչանալ: Անտարակոյս դժուարին պիտի դառնար շարունակ ապրելու մասին մեր ունեցած բաղձանքը նուաճել, եւ սակայն առանց Աստուծոյ յաւիտեանականութեան մը գաղափարն իսկ սոսկալի է մեզ: Եթէ այսպիսի յաւիտեանականութեան մը վտանգաց եւ անստուգութեանց վրայ խորհինք, յայնժամ աւելի լաւ պիտի ճանաչէինք պատճառն մեր երախտագիտութեան առ Աստուած որ ինքզինքն յայտնած է մեզ իբրեւ մեր ամենակարող Բարեկամը եւ Հայրը:

Եթէ Աստուած չկայ, ուրեմն չկայ մեր

զերադոյն սիրոյն արժանի էակ: Երբ թոյլ տանք որ մեր բնութեան լաւագոյն զգացումներն ի յայտ գան, մեր մէջ կը գտնենք բաղձանք մը սիրով եւ վստահութեամբ նայելու առ Այն սր կատարելապէս բարի է եւ անսահման կարողութիւն ու իմաստութիւն ունի: Մեզ համար այնչափ բնական է այսպէս նայիլ դէպի վեր, որչափ մանկան մը համար բնական է սիրել իւր ծնողքը եւ նոցա վստահիլ: Մանկունք երբեմն որբ կը մնան կամ այնպիսի անյուր եւ մոլի ծնողներ կ'ունենան որ իրենց որդիական բնազդովմները անմշակ կը մնան. սակայն մանկանց համար բարոյական թերութիւնն ո'է այս: Այսպէս նաեւ մարդուն բարոյական ամենէն զեղեցիկ եւ սիրելի յատկութիւնները անմշակ կը մնան եթէ չկայ Աստուած զոր կարող լինի նա պաշտել բոլոր սրտով, բոլոր հոգեով, բոլոր մտքով եւ բոլոր զօրութեամբ:

Առանց Աստուծոյ ապահովութիւն չկայ մեր բարոյական անվտանգութիւնը: Կը տխրինք տեսնելով աշխարհի վրայ մեր ըրած բոլոր գործոց անկատարութիւնը: Կը զգանք թէ մեր շարժառիթները յաճախ անպատուաբեր են: Մեր գաղափարականները թերի են, եւ սակայն յոյժ վար կը մնանք մեր գաղափարականներէն: Լուս որոշումներ կ'ընենք եւ ապա կը կոտորենք զայնս: Կը զգանք թէ մեզքը կը նուաստացունէ զմեզ, սակայն փորձութեան զօրութեան ներքեւ մեզքը կը գործենք: Երբ բարին ընել կը կամենանք, չարը մեր քովն է: Սակայն կը մխիթարենք զմեզ այն խորհրդով թէ օր մը այս բոլոր անկատարութիւնը մեր ետեւը պիտի թողուք եւ սուրբ պիտի ըլլանք ինչպէս մեր Տէր Աստուածը սուրբ է: Սակայն եթէ Աստուած չկայ, յաւիտեան ի դուր պիտի ջանանք մեր թերութիւնները զարմանել:

Եթէ բնութենէն վեր Աստուած չկենար, զերծ պիտի չլինէինք քանի մը ահաւոր ֆիզիքական աղէտներէ: Թէեւ մենք աննիւթ լինինք, չենք կրնար վստահութեամբ ըսել թէ զմեզ չըջապատող ֆիզիքական առարկայք ազդեցութիւն չեն կրնար ունենալ մեր վրայ: Ինչպէս գիտենք թէ անմարմնացեալ հոգիներ կարող պիտի լինին այս աշխարհը թողուլ եւ թափառիլ առողջ աստղ, եթէ չկայ Աստուած մը որ իւր հրեշտակները զրկէ այդ հոգիները դրախտ տանելու: Եւ գիտութիւնը չկրնար վստահացունել զմեզ թէ ֆիզիքական սոսկալի աղէտ մը չկրնար օր մը պատահիլ մեր երկրին կամ տիեզերաց ո եւ է մէկ մասին մէջ, ուր կը գտնուի մեր հոգեւոց բնակարանը: Եթէ բնութեան օրէնքներէն վեր զօրութիւն չկենայ, հաւասարապէս հաւանական է որ այդ օրէնքները աւերում կամ յառաջդիմութիւն գործեն: Եւ եթէ, ինչպէս կը հաւատայ այն աղանդը որում Տիկին Պիղանթ յարած է այժմ, հոգիները իշխանութիւն պիտի ստանան տիեզերաց ֆիզիքական գրութեան վրայ, նոքա կարող պիտի լինին, աղիտութեամբ կամ չարակամութեամբ, այդ կարողութիւնը գործածել այնպիսի կերպիւր մը որ անգարմանի լիապատճառ է:

Վերջուր զԱստուած, եւ պիտի վերցունես նաեւ ամէն պատճառ հաւատալու թէ ուղիղը յաղթանակ պիտի տանի անուղիղին վրայ: Կ'ըսենք թէ ճշմարտութիւնը զօրաւորագոյն է քան սխալը, եւ ուղիղը զօրաւորագոյն է քան անուղիղը, վասն զի Աստուած ճշմարտին եւ ուղիղին կողմն է:

Սակայն ի մարդիկ անուղղիղ ատենել յա-
ճախ կը յաղթէ քան ուղիղը, եւ եթէ կան
ուրիշ հունաւոր խմբակաւն էակներ,
պատճառ չունինք կարծելու թէ նոյն քանը
չլինար լինել նաեւ ի նոսա: Եթէ Աստ-
ուած չկայ զաշխարհ գաղտնու, ուրեմն պի-
տի չգայ այն օրը յորում այս աշխարհի
մէջ դործուած անիրաւութիւնք եւ ան-
գթութիւնք պիտի պատժուին եւ յորում
ամէն մարդ իւր դործոց համեմատ հատու-
ցում պիտի ընդունի: Վարձատրութիւն
պիտի չլինի առաքինութեան համար, եւ
պատճառ չկայ կարծելու թէ Պողոս առաք-
եալ կամ Հովարտ լաւագոյն վիճակ պիտի
ունենան քան զՅովգա: Առանց Աստուծոյ
չկայ երկինք: Չկայ դորութիւն որ չարը
զատէ բարիէն, եւ եթէ մինչեւ իսկ ոմանք
կատարեալապէս սուրբ լինէին, այդպիսիք
կարող պիտի չլինէին իրենց ընկերութենէն
հեռի պահել պիղծերն ու անարգները: Եւ
չարութեան ո՛րպիսի հրէշներու հետ ընկե-
րակցել պիտի հարկադրուին սոքա: Եթէ
այս կարճ կենաց մէջ մարդու մը համար
կարելի է ներոն մը լինել, ինչ զիւային
մարդիկ յերեւան պիտի դան այնպիսեաց
մէջ որք հազարաւոր տարիներ շարունակ
չարութեան մէջ յառաջ կ'երթան:

Եւ այսպիսի անձանց հետ ընկերակցելը
չէ յոռեգոյն կարելիութիւնը: Եթէ տիե-
զերքն աստուածային վարիչ մը չունենայ,
մեզաց հրէշ մը կրնայ մեր վրայ հաստատել
այնպիսի բռնապետութիւն մը որոյ բազ-
մատմամբ աշխարհիս գերութեան չարիք-
ները ոչինչ են: Կրնանք սիրել ուղիղը եւ
սրբութիւնը, սակայն զօրաւորագոյն հոգի
մը, որ չսիրեր զայնս, կրնայ ինքզինքը
բացարձակ տէր ընել մեր վրայ, այնպէս որ
մենք երբեք կարող չլինինք ազատիլ նորա
իշխանութենէն: Չկայ մահ որում կարող
լինինք նայիլ՝ փրկելու զմեզ նորա իշխա-
նութենէն, եւ չկայ գերագոյն դատաւոր
որոյ առջեւ կարող լինինք բողոք բառնալ
ընդդէմ նորա անիրաւութեանց:

Եւ վերջապէս ապահովութիւն չունինք
թէ առանց Աստուծոյ մեր ապրելու պայ-
մանները երբեք կարող պիտի լինին նպաս-
տել մեր երջանկութեան: Աստ մեր շուրջ
եղող պարագայք համաձայն են մեր ֆիզի-
քական բնութեան: Կու գանք այս աշխար-
հը որոյ շուրջն եղող օդը ակորժանօք կը
չնչենք, կու գանք այնպիսի աշխարհ մը որ
ունի կերակուր եւ ջուր՝ յաղեցունելու
մեր քաղցը եւ ծարաւը: Մեր շուրջն եղող
պարագաներն աստուածային Նախախա-
մութեան վերագրենք կամ բնութեան օրի-
նաց, սա կը տեսնենք որ աշխարհս ճիշդ
մեզ յարմար բնակավայրն է: Սակայն, կա-
րելի է որ մեր անմարմնացեալ հոգիք
բնակին այնպիսի տեղւոյ մը մէջ որ բոլո-
րովին անյարմար լինի իրենց: Հոգին կրնայ
ունենալ այնպիսի տենչ մը զոր յաղեցու-
նող բան չգտնուի: Կրնայ ունենալ զօրա-
ւոր բաղձանքներ՝ առանց զայնս գոհացու-
նող առարկայի մը, հոգեկան կարողու-
թիւններ՝ առանց պատեհութեան զայնս
գործածելու:

Վասն որոյ, եթէ վերցունենք զԱստ-
ուած, յաւիտեանականութեան օրհնութիւն
մը լինելը տարակուսելի պիտի լինի: Ա-
ռանց Աստուծոյ տիեզերքի մը մեծագոյն
կարելի օրհնութիւնը պիտի լինէր թերեւս
Նիրվանայի անզգայ վիճակը զորմէ կ'երա-
զեն Պուտտայականք: Օրհնեալ ըլլայ Աստ-
ուած որ կեանքը եւ անմահութիւնն ի յոյս

բերող Յիսուսը մեզ յայտնեց նաեւ մեր Ա-
րարչին անհուն ողորմութիւնը, սէրը եւ
չնորհքը, եւ իւր բարերարութեամբ եւ
գթութեամբ լի կեանքը ցոյց տալով ըսաւ,
«Ան որ զիս տեսաւ՝ Հայրը տեսաւ:»

ԳՍՐԲԻՆԸ
(Ուէլ-Սթրին)

Քաղաքին ստորին թաղերէն միոյն մէջ
ծեր դարբին մը իւր մուրճով ամէն օր կը
դործէ խարսխի շղթայի մը վրայ՝ չինելով
անոր զօրաւոր օղակները: Հաւատարմա-
բար աշխատելով կ'աւարտէ իւր դործը:
Տարիները կ'անցնին եւ ծեր դարբինը դե-
րեղմանատան մէջ կը թաղուի: Մեծ շղթան
մեծ խարսխի մը կը միացուի, նաեւ մը
տախտակամածին վրայ կը քաշուի եւ անդ
կը մնայ անգործ եւ անօգուտ: Ուղեւորք
անհոգութեամբ քալելու ժամանակ իրենց
ոտքը շղթային կը դարնեն: Սակայն վեր-
ջապէս պայծառ օրերը կ'անցնին, եւ
մենչող ու գոռ փոթորիկը նաեւ կը
դարնէ, մթութիւնը վրայ կը հասնի եւ
սարսնեցողիչ երկիւղ մը կ'ահաբեկէ ամե-
նէն անվերս սիրտերը: Երկիւղալից ժամե-
րը կը հասնին մինչեւ որ արշալոյսը կը
ծագի, եւ սակայն վտանգն աւելի ահաւոր
է, վասն զի մահաբեր ժայռ մը կը տեսնուի
ճիշդ նաեւն առջեւը, եւ նաւը կատաղի
ու անդսպիլի արագութեամբ կ'ընթանայ
դէպ այդ ժայռը: Նաեւն առաջակողման
երկու խարսխները յաջորդաբար ի ծով կը
նետուին, բայց ի դուր: Նաւը դարձեալ կը
յառաջանայ: Յայնժամ մեծ խարսխը խոռ-
վեալ ծովուն մէջ կը ձգուի, եւ շղթան
նաեւն դուրս կ'երնէ մեծ շառաչմամբ:
Խարսխը ծովուն յատակը կը հասնի:
Շղթան կը պրկուի բայց չկոտրի, երկաթ-
եայ ձողի մը նման պինդ կը կենայ, եւ
կարծես յաղթական երգ մը կ'երգէ: Ծեր
դարբինն է որ կը մաքառի փոթորիկին դէմ,
եւ եթէ մարդիկ մահուան վրայ իրենց
տարած այդ յաղթութեան մէջ մոռցան այն
հաւատարիմ անձը որ դերեղմանատան մէջ
թաղուած էր, Աստուած չմոռցաւ զնա:

ԹՈՉԵԼՈՒ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Բազում շահեկան եւ ընտիր գրուածոց
մէջ որք կարգացուեցան զիտութեանց Աղ-
գային Ակադեմիոյ առջեւ որ գումարեցաւ
մօտերս ի Նիւ Եօքը, ոչ մին այնքան ու-
շադրութիւն գրաւած է կամ լուսաբանած՝
այնքան եւ զանազան մեկնութիւններ որ-
քան Փրոֆէսոր Ս. Փ. Լանկլէյի ճառն յա-
ղագս օգնաւորութեան, կամ թուելոյ
մեքենայից: Այսպիսի երեւելի զիտականի
մը, այնպիսի զիտականի մը՝ որ նշանա-
ւոր է իւր պաղարկէն գործունէութեամբ,
այսպիսի նիւթ մը փորձարկական հետա-
զօտութեանց արժանի համարին հանրու-
թեան զարմանքը չարժած է: Բաց աստի
սա իրողութիւնն եւս թէ նա կը հաւատայ
որ օժանդակութեամբ մեքենայից թուել-
լու խնդիրը ոչ հեռաւոր ժամանակ մը
լուծուելու ճամբուն մէջ կը գտնուի, հան-
րութեան սքանչացումը կը շարժէ: Բայց
ընդէր զարմանայ ուշիմ միտք մը. ընդէր
այսպիսի միտք մը տարակուսի օգային նա-
ւարկութիւնը եւ անձանց եւ բեռանց օգոյ
մէջէն փոխադրութիւնը ի գլուխ հանե-
լու մասին: Ո՛չ ապաքէն զիտութեան յաղ-
թանակները բաւական բազմաթիւ եղած
են եւ կարեւոր՝ քաջալերելու հաւատքը

թէ այս եւս պիտի կարենայ գործադրուիլ:
Ո՛չ ապաքէն «անկարելւոյն» սահմանները
խախտած են ամենայն ուրեք, մինչեւ այն-
չափ՝ որ իմաստունք կը վարանին վճռել
որ եւ իցէ ինչ անկարելի՝ եթէ պարզապէս
չհակառակիր բնութեան՝ ծանօթ օրէնքի
մը: Օրինակի աղաղաւ, զիցուք թէ դեռ
անծանօթ լինէին հեռագիրը եւ հեռաձայ-
նը. աւելի անհաւանակա՞ն պիտի թուէր
մարդոց ճանապարհորդութիւնը օգային կա-
ռօք քան խօսակցելը թելի միջոցաւ հաղար
մղոն հեռին գտնուող անձանց հետ, եւ
քան լուրերը զրկելն երկրագնացոյ շուրջը
փայլակի արագութեամբ: Ոչ. այն իրողու-
թիւնք որ այսօր կը կենան աշխարհի առ-
ջեւ, գործողութիւնք որ ծանօթ են ամէն
մարդու, այնպիսի են որ կ'արգարացունեն
ամէն ինչ որ Փրոֆէսոր Լանկլէյ ըսած է
սոյն նիւթոյ վրայ, Հաւանական չէ որ հե-
տազօտութեան այս դէին մէջ ամբողջական
յաջողութիւն ձեռք բերուի առանց հանդի-
պելու վնասեցուցիչ պարագաներու: Գործ-
նականի վերածուած զիտութեանց բոլոր
մեծ յառաջդիմութեանց պատմութիւնը յի-
շատակութիւն է համբերատար յարատե-
ւութեան ընդդէմ խոչընդոտից, եւ աստի-
ճան քան զաստիճան մերձեցալու՝ առ բազ-
մացեալ վախճանն: Այսու ամենայնիւ,
ստոյգ է որ բնութիւնը չունի օրէնք մը
որ արգելէ օգային նաւարկութիւնը: Յայնմ
զլիաւորապէս կը պահանջուի նիւթոյ թե-
թեւութիւն եւ շարժման երազութիւն:
Տղայ մը կարող է նետել քար մը այնպէս
որ այն քերէ լճի մը կամ հոսանքի մը մա-
կերեսը երկար հեռաւորութեամբ տեղ:
Նոյն սկզբունքը որ լողալ կու տայ քարին,
կ'առաքէ ծանր մարմինները օդոյ մէջէն:
Փրոֆէսոր Լանկլէյ կ'ըսէ թէ արդէն չին-
ուած են մեքենայք որ բաւական թեթեւ
են եւ զօրաւոր՝ պատասխանելու օգնաւ-
որդութեան պահանջից: Մեք եւ ոչ իւրեք
անհաւանական կը համարինք թէ սոյն
խնդրոյ լուծման տեղի ունենալը ժամանա-
կին՝ պիտի փակէ իննետասներորդ դարու
զիւտոց եւ հնարից փառաւոր արձանա-
դրութիւնը:

Ուրիշ թերթ մը կը խօսի նոյն մեքենա-
յին վրայ այսպէս.

Սա իրողութիւնը որ Մր. Մէքսիմ, Մի-
ացեալ Նահանգաց առաջնակարգ հնարչաց
մին, իւր ուշադրութիւնը դարձուցած է
օգնաւորութեան խնդրոյն, շահեկան է,
այսքան շուտ յաջողութեամբ սոյն նիւթին
վրայ Փրոֆէսոր Լանկլէյի յայտնած գաղա-
փարներուն: Էստիպըն կը հաւատայ թէ յա-
ջող թուական մեքենայ մը կարելի է չինել:
Լանկլէյ նոյն կարծիքն ունի, եւ Մէքսիմ
արդէն իսկ չինած է գործող օրինակ (սոքէլ)
մը: Չարմանալի պիտի լինի եթէ այս երեք
մեծ անձնաւորութեանց մին գործնականի
չվերածէ ընդ հուպ իւր գաղափարը: Շա-
հեկան է նաեւ նշանակել թէ իւրաքանչիւր
հետախուզի մասնաւոր յատկութիւնը ի
յայտ կու գան մինչ կ'ուսուցանալին թու-
չելու խնդիրը եւ նորա կարելիութիւնը:
Էստիպըն կը նայի խնդրոյն վրայ առեւտրա-
կան տեսակէտով, եւ կ'ըսէ, Հարստութիւն
մը կը սպասէ այն մարդուն որ ունի ժա-
մանակ՝ տալու գործնական մեքենայի մը
չինութեան: Լանկլէյ կը նայի խնդրոյն վրայ
զրեթէ բոլորովին զիտական տեսակէտէ,
մինչ Մէքսիմ գոհ կ'ըլլայ եթէ կարող լինի
յարդիւնս ամել օգաշու մարտանաւ մը:
Արագ արձակուող հրազենքերու չինութիւն-

նը խորհիլ տուած է նմա թէ իւր մեքե-
նային դիտարար գործը պիտի լինի պայ-
թուցիկ նիւթեր վար ձգել: Նա պիտի յե-
զարկուի պատերազմը մեծ քանակութեամբ
հայր-կիներէն թափելով անպաշտպան քա-
ղաքացի վրայ: Բայց ի մի համախոհելով այս
մասնաւոր յատկութիւնները, թուի թէ
յաջող հնարքին համար կայ հարստութիւն,
գիտութեան համար՝ համբաւ, եւ պատե-
րազմի համար՝ վախճան, վասն զի երկրի
մը վրայ թափուած հայր-կիներէն կը կո-
րուսանէ, ի մէջ այլոց, պատերազմելու հա-
ճոյքը: Ուրեմն մաղթենք որ շինուին օ-
գանակք:

ԱՅԼԵԻԱՅԼԲ

Կը հաշուուի թէ բոլոր աշխարհի վրայ
տարուէ տարի արտադրեալ թուղթին քա-
նակութիւնն է 3,000,000,000 լիտր: Միաց-
եալ Նահանգաց մէջ կը գտնուի 884 գոր-
ծարան թղթաշինութեան եւ 1,106 մե-
քենայ: Գերմանիա ունի 809 գործարան
եւ 801 մեքենայ, Գաղիա՝ 420 գործարան
եւ 525 մեքենայ, Անգլիա՝ 361 գործարան
եւ 541 մեքենայ, Սկովտիա՝ 69 գործարան
եւ 98 մեքենայ, Իռլանտա՝ 13 գործարան
եւ 13 մեքենայ, Ռուսիա՝ 133 գործարան
եւ 137 մեքենայ, եւ Աւստրիա՝ 220 գոր-
ծարան եւ 270 մեքենայ:

—Թղթատարական ընդհանուր Համաժո-
ղովը որ մօտերս գումարեցաւ ի վիճինա,
յաջորդ գումարումը պիտի ունենայ ի Ուա-
շինկթըն 1897ին: Անոր մէջ պատուիրակ-
ներ ունէր իւրաքանչիւր քաղաքակիրթ եւ
կէս-քաղաքակիրթ երկիր բաց ի Չինաս-
տանէ: Արեւելեան Ափրիկէի Գերմանական
Գաղութականութիւնն եւս ընդունուեցաւ
Միութեան մէջ: Թղթատարական Միութե-
ան կազմուեցաւ ի Պէռն 1873ին, եւ
երկիրք որ կը պատկանին անոր՝ ունին
այժմ 915,000,000 բնակիչ: Թղթատարու-
թեան յանձնուած կտորներուն թիւն յա-
մին 1871՝ էր 3,300,000,000: Այս թիւն
1888ին հասաւ 14,670,000,000: Դժուա-
րին է հաշուել թէ սոցա թիւը քանի՞ հա-
սած պիտի ըլլայ երբ վեց տարի յետոյ
վերստին գումարի Համաժողովը:

—Փղաց մորթերու խաղախորդութիւնն
է բաղդատապէս նոր արհեստ, ըստ Պոս-
թընի ճշմարիտ Բիւրօյ լրագրին: Կերպը
գործնականապէս նոյն է կովու մորթոյ
խաղախորդութեան կերպին հետ, միայն
սա բացառութեամբ որ փղի մորթ խաղա-
խորդելու համար գործածուած բաղադրու-
թիւնը պէտք է լինի աւելի զօրաւոր, եւ
հարկ է աւելի երկար ժամանակ — իբր
վեց ամիս — գործը ի կատար հանելու
համար: Երբ փղին մորթը կը հանուի տաշ-
տէն՝ մէկուկէս մօտ թանձրութիւն կ'ունե-
նայ: Փղի կաշին կը շինուին գրպանի գիր-
քեր, փորձիկ մախաղներ, «կիւրի» ամաններ
եւ նման իրեր, որք, կ'ըսուի թէ, մեծա-
ծախ գեղատիւնն են: Մորթոյն բանուած
ժամանակը, ջանք չըլլար հարթելու կամ
փայլեցունելու գայն, այլ միայն կը նայուի
որ պահուի անոր բնական դոյնը եւ երե-
ւոյթը: Այս կաշին շատ տոկուն է, այնպէս
որ քանի մը տարւոյ գործածութիւնը քիչ
ներգործութիւն կ'ընէ անոր վրայ:

—Մօտերս ի Նորվեկիա շինուեցաւ պող-
պտեան մեծ նաւ մը, որոյ վրայ կը դա-
նուի իւղ՝ սրտկող մեքենայ մը որով իւղ
կրնայ արձակուել ալեաց վրայ սաստիկ

փոթորկաց ժամանակ: Նաւուն մէջ կայ
երկաթեայ ընդունարան մը որմէ խողովակ
մը կ'երկնայ նաւուն քովէն ջրին երե-
սին մօտ եւ նաւուն կողքին կից: Խո-
ղովակն ունի կափարիչ մը ընդունարա-
նին կից, որ կը կանոնաւորէ իւղին ար-
ձակումը: Հաւանականապէս այս է առա-
ջին ձեռնարկը ալեաց վրայ իւղ արձակե-
լու համար յատուկ պատրաստութիւն ընե-
լու՝ նաւու մը շինութեան ծրագիրը յօրի-
նելու ատեն:

—Ուրմիոյ լիճն ի Պարսկաստան, որ ծո-
վուն մակերեսէն 4,000 ոտք բարձր է, ըստ
ընդհանուր հիւպատոս Սթիւըրթի ի Դաւ-
րէժ, ունի երկրի ամենէն աղի ջուրը,
աւելի աղի լինելով մինչեւ իսկ քան Մեռ-
եալ Ծովուն ջուրը: Երկայնութիւնն է
ութսունեւեօթն մղոն, եւ լայնութիւնը՝
քսանեւեօթն մղոն, եւ կը պարունակէ աղ
առ հարիւր իբր քսանութեկու համեմատու-
թեամբ: Անոր հիւսիսային կողմաց վրայ
աղի խաւեր ձեւացած են որ փայլուն սպի-
տակութեամբ կը շողողան արեւուն դէմ:
Կ'ըսուի թէ եւ ոչ մի կենդանոյ հնար է աղ-
րիլ անոր մէջ բաց ի փոքր տեսակ ծովա-
մայրերէ (սփինգոս):

—Քաջածանօթ է որ բնածուխ (carbon)
կը գտնուի երեք տարբեր ձեւերով — փայ-
տածուխ (charcoal), ուրուաքար (graphite)
եւ ադամանդ — եւ որ ցարդ ի գերեւ ելած
են մին միւսին փոխարկելու ամէն աշխա-
տութիւնը: Այսու ամենայնիւ, կ'ըսուի
թէ փայտածուխը մօտերս փոխարկուած է
ուրուաքարի՝ կապուտածինն (cyanogen)
անցունելով հրաշէկ տապաքեալ յախճա-
պակեայ խողովակէ որ կը պարունակէ փայ-
տածուխ կամ գետնածխակ (coke) որոց
վրայ կը սրսկուի փոշիացեալ բէրիլ (cryo-
lite): Բնածուխը կը բաժնուի եւ կ'ըլլայ
մանրաթելերէ բաղկացեալ մեծ զանգուած
մը որ ճնշման ենթարկուելէ ետքը չկրնար
զանազանուիլ ուրուաքարէ: Թերեւս սոյն
կերպով կառարուած ուրիշ փորձեր տան
բերեղացեալ բնածուխ կամ ադամանդ:

—Աշխարհիս մեծագոյն եւ հզօրագոյն ա-
նիւն է ջրի անիւ մը որ կը գործէ Պըրտըն
Այլըն Բըմփէնի ընկերութեան գործարա-
նին մէջ ի Թոյ (Նիւ Եորք Նահանգ Ամերի-
կայի): Շինուեցաւ 1851ին ի ձեռն վախ-
ճանեալ Հէնրի Պըրտընի, եւ է այնպիսի անիւ
որ կը գտնայ ջրոյ հոսանքը իւր գաղաթէն
ընդունելով: Ունի 1,200 ձիոյ ոյժ, վաթ-
սուն ոտք տրամագիծ, քսանութեկու ոտք
թանձրութիւն եւ երեսունեւվեց դոյլ իւրա-
քանչիւրը վեց ոտք խորութեամբ, եւ այն-
պիսի ճարտարութեամբ շինուած է որ դիւ-
րաւ կը կառավարուի լծակէ մը որ կու տայ
անոր ուղուած աստիճանաւ զօրութիւն:

—Վիճաբանութեան առարկայ եղած է
թէ արդեօք գիշատիչ մեծ թռչունը կը
յարձակի՞ն մանկանց վրայ: Բայց ասկէ ոչ
շատ ժամանակ առաջ Զուիցերլոյ մէջ ծե-
րունի կին մը ստիպուեցաւ ապաստանիլ
ծառի մը ներքեւ, եւ պաշտպանել ինքզինք
ալպեան անդրի մը կրկին եւ կրկին ըրած
յարձակմանց դէմ, որ, ըստ սովորութեան
այդ յափշտակիչ թռչնոյն՝ երբ կ'ուզէ տա-
պալել իւր որսը, հարուածեց դնա կրկին
եւ կրկին իւր թեւերով: Ի վերջոյ վախցաւ
նա կնոջ ձիւերէն եւ աղաղակներէն՝ անօ-
գուտ ջանքեր ընելէն ետքը:

—Բրիտանական Հնդկաստանի մարդա-
համարը կատարուեցաւ անցեալ փետրուարի
22ին, իբր մէկ միլիոն անձանց ձեռք:

Ըստ Թայմի, բնակչաց թիւն է իբր 286,
000,000, որոց 220,500,000ը կը գտնուին
Բրիտանական հողին վրայ, եւ 65,500,000ը՝
հարկատու իշխանութեանց հողերուն վրայ:
Անցեալ տասն տարեաց մէջ աճումն եղած
է 26,000,000, կամ 29,000,000՝ եթէ նոր-
ստաց դաւառք եւս հաշուոյ առնուին:
Պէնկալայի մէկ քառակուսի մղոնին կ'իյ-
նայ 474 բնակիչ, հիւսիսային արեւմտեան
դաւառաց՝ 442, եւ Մատրասի՝ 248:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ
ՅԷՏԻՄՈՒՐԿ
6.

Նախորդ յօդուածով գրեցի էտիմպուրկի
Ե. Բ. Ընկերակցութեան Սուրբ Գրոց դա-
սերուն վրայ: Ներկայ վերջին յօդուածովս
համառօտ ակնարկ մը պիտի նետեմ այլ
միջոցներու վրայ զորս Ընկերակցութիւ-
նը կը գործածէ յիւրագործումն իւր նպա-
տակի:

Աւետարանչական ժողովները, զորս կը
վարեն խումբ մը բարեպաշտ անդամք, կա-
րեւոր տեղ մը կը բռնեն սոյն միջոցաց
մէջ: Վարիչ անդամք քաջածանօթ են իւր-
եւ քրիստոնեայ ընտիր գործիչներ, եւ
յաճախ կը հրաւիրուին յետիմպուրկ եւ ի
շրջակայս գտնուող եկեղեցեաց հովիւներէ
վարել բացօթեայ հողերու ժողովներ կամ
աւետարանչական այլ գումարումներ: Բա-
ցօթեայ ժողովները կը կազմեն Ընկերակ-
ցութեան աւետարանչական գումարմանց
մի կարեւոր մասը, եւ մասնաւոր ուշա-
դրութիւն կ'ընդունին վերոյիշեալ գործիչ
անդամոց կողմէ: Ամէն կիրակի յետ միջա-
ւոր, ի ժամ 3-4 (Ը. Ե.), բացօթեայ ժողով
մը կը գումարի Ընկերակցութեան շէնքին
հանդէպ՝ փողոցին մէջ: Ընկերակցութեան
երգեցիկ խումբը եւ գործիչ անդամք կը
սկսին սոյն փողոցային ժողով քաղցր եր-
գեցողութեամբ, որոյ հրապոյրը կ'աւելցու-
նէ փոքր երգեհոն մը: Երգեցողութիւնն
ընդ հուպ երգչաց շուրջ կը հաւաքէ բազ-
մութիւն մը երկսեռ ունկնդրաց որք ըստ
մեծի մասին են եկեղեցի երեք չյաճախող
անձինք: Յայնժամ գործիչ անդամներէն
մին կամ երկուքը համառօտ ուղերձներով
խոնեալ բաղմութեան կը պարզեն փրկու-
թեան ճամբան: Յաւարտ բացօթեայ գու-
մարման՝ գործիչ խմբակին անդամք Ընկե-
րակցութեան շէնքին մէջ թէյ ըմպելու կը
հրաւիրեն բաղմութեան մէջ գտնուող այն-
պիսի երիտասարդներ որք կը թուին օտա-
րական լինել, կամ փափաքող՝ աւելի բան
լսելու Աւետարանին վրայ: Թէյի այս սե-
ղան արգարեւ կրնայ համարուիլ շարու-
նակութիւն բացօթեայ ժողովին, զի անոր
շուրջ տեղի կ'ունենան հոգեւոր շինիչ խօ-
սակցութիւնք որ ժամ մը կամ ժամ ու
կէս կը տեւեն: Այս գումարմանց միջոցաւ
գրեթէ ամէն կիրակի նոր նոր երիտա-
սարդներ ի յարաբերութեան կը գրուին
Ընկերակցութեան հետ եւ կ'ենթարկուին
անոր քրիստոնէական ազդեցութեան: Կի-
րակի երեկոյները ժամը 8ին գործիչ ան-
դամք կը վարեն երկրորդ բացօթեայ ժողով
մը՝ դարձեալ Ընկերակցութեան շէնքին
առջեւ: Երգեցիկ խումբին քաղցրանուագ
երգեցողութիւնք գլխաւոր մասը կը կազ-
մեն այս ժողովին: Յաւարտ սոյն բացօթ-
եայ երգասացութեանց, երգչաց շուրջ
խոնեալ բաղմութիւնը կը հրաւիրուի աւե-

տարանչական ժողովի մը որ տեղի կ'ունենայ Ընկերակցութեան մեծ սրահին մէջ։ Այս աւետարանչական ժողովն եւս կը վարեն դործիչ անդամը որ հակիրճ եւ ազդու ուղեբժներով կը ջանան առ փրկիչն առաջնորդել զունկնդիրս։ Ընկերակցութեան հետ կապակցեալ ուրիշ աւետարանչական ժողով մը եւս տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ Խաչերուն համապատասխանող ընդարձակ օթեւանի մը մէջ։ Աստ ամէն կիրակի 100 կամ աւելի թուով անձինք, ըստ մեծի մասին յոյժ աղքատ դասուն պատկանող պանդուխտք, կը լսեն Աւետարանի փրկաւէտ ճշմարտութիւնները գործիչ եռանդուն անդամոց բերնէն։

Աւետարանչական դործոյն մասին անդամոց ցուցած այս աշխոյժի աղբիւրը, ըստ իս, պարտ է փնտռել այն աղօթքի ժողովներուն մէջ որք ամէն շաբաթ քանիցս տեղի կ'ունենան Ընկերակցութեան չէնքին մէջ։ Ներկայ եղած եւ ուրբաթ երեկոյններու աղօթքի ժողովներուն, եւ անտի ընդունած եւ այնպիսի տպաւորութիւններ զորս բնաւ պիտի չմոռնամ։ Գործիչ անդամոց բանակը գրեթէ իւր ամբողջութեամբ ներկայ կը գտնուի այս ժողովներուն, եւ կը նպաստէ ընելու զայնս իրապէս հոգեւոր ժողովներ։ Սոյն գումարմանց ներկայ եւ զողորմէն շատեր կը յայտարարեն թէ աղօթքի այս ժամեր ամբողջ շաբթուան ամենէն երջանիկ ժամերն եղած են իրենց համար։ Սոյն ժողովները վարելու եղանակին մէջ մասնաւոր նորութիւն մը չկայ։ Նախ, անդամ մը կը բանայ ժողովը աղօթիւք, ի Սուրբ Գրոց մի հատուածի ընթերցումը եւ համառօտ ուղեբժիւ մը, եւ ապա ներկայք կը հրաւիրուին հակիրճ բանիւք ուղեբժներ ընելու, կամ աւելի ճիշդ խօսելով՝ խօսակցութեան ձեւով արապայտելու իրենց քրիստոնէական փորձառութիւնները։ Յետ այնորիկ ամենեքին ծունր կրկնելով կը շրջապատեն շնորհաց դահլ, եւ մի զկնի միոյ 7-8 սրտաբուղի աղօթքներ կը բարձրանան յերկինս։ Աղօթքի այս ժամերու մէջ, Ընկերակցութեան հիւրանոցը, ուր տեղի կ'ունենան սոյն ժողովներ, գոգցես պահ մը կը լինի մի իսկական բեթել, «Տուն Աստուծոյ»։

Սակայն, որպէս ակնարկուած էր նախորդ յօդուածոյս մէջ, Էտիմպուրկի Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնը չսահմանափակելու իւր աշխատութիւններ երիտասարդաց հոգեւոր զարգացման միայն։ Ընկերակցութիւնը քաջ ըմբռնած է թէ երիտասարդք լոկ հոգեկան էակներ չեն, այլ ունին միտք եւ մարմին եւս, եւ թէ հարկ է հոգալ այս վերջնոց պէտքերն եւս եւ նպաստել նոցա զարգացման։ Իմացական եւ ֆիզիքական զարգացման համար դործածուած միջոցներու կարեւորութիւն կը տրուի ոչ միայն այնու զի առանց սոցա երիտասարդաց զարգացումը միակողմանի պիտի ըլլար, այլ նաեւ վասն զի այս միջոցներով անտարբեր երիտասարդք կը բերուին Ընկերակցութեան քրիստոնէական ազդեցութեան ներքեւ։ Համառօտիւ թուեմ այս կարգի միջոցներէն զմասնս։ 1. Գրական Ժողովներ։ Սքառ էապէս յար եւ նման են Կ. Ս. Եղբայրակցութեանց «գրական» նիստերուն, զորս արդէն նկարագրած եմ նախորդ յօդուածով մը։ Միակ զլիաւոր տարբերութիւնը սա է որ Ե. Ք. Ընկերակցութեան զրական ճիւղը ամէն ամիս ի պէտս անդամոց կը հրատարակէ ձեռագիր հանդէս մը։

2. Պոպուլէր։ Ամբան ամիսներուն մէջ երկու շաբաթ մի անգամ շաբաթ օրեր անդամք կը հրաւիրուին խմբովին պտոյտ մը ընել քաղաքէս 5-10 մղոն հեռի բլրոց, դետեղրաց եւ կամ այլ դրօսավայրից վրայ։ Անդամք կ'ուղեւորին դէպ որոշեալ դրօսավայրն ընդհանրապէս հետիոտն, եւ երբեմն եւս շողեկառօք կամ շողեհաւով։ Սոյն դրօսական պտոյտներ կը կատարուին յոյժ խնայողական եղանակաւ, այնպէս որ իւրաքանչիւր անդամի նոյն օրուան ծախքը 4 դահեկանէ աւելի չլինի։ 3. Ընկերական Ժողովներ։ Տարին մի անգամ Ընկերակցութիւնը կ'ունենայ տարեկան վառաւոր հանդէս մը կամ երեկոյթ մը. սակայն, բաց աստի, Ընկերակցութեան իւրաքանչիւր ճիւղը տարւոյն ընթացքին մէջ կու տայ մի քանի ընկերային հանդէսներ։ Այս տարի սոյն սովորական հանդէսներէ ի դատ տեղի ունեցաւ մի արտասովոր ընկերային երեկոյթ Ընկերակցութեան մեծ սրահին մէջ։ Երեկոյթը կը տրուէր Տր. եւ Տիկին Քարմէնթի կողմէ, որք հրաւիրած էին Ընկերակցութեան ըսոր անդամները՝ արտօնելով զայնս իրենց հետ բերել ազգականուհի մը կամ բարեկամուհի մը։ Սոյն երեկոյթի միջոցին Տր. Քարմէնթի մասնաւոր պատիւ մը ըրաւ մեր ազգին հրաւիրելով յետիմպուրկ ուսանող երկու հայ երիտասարդներ մէկ մէկ ուղեբժն ընելու թուրքաբնակ Հայոց վրայ։ 4. Բաղնիք։ Թերեւս ընթերցողք զարմանան որ Ընկերակցութիւնը հոգածու գտնուի անդամոց բաղանիք երթալու մասին, եւ թերեւս եւս առաւել զարմանան երբ ըսեմ թէ այն բաղանիք զոր Ընկերակցութեան Գործադիր ժողովը կարող եղած է անդամոց տրամադրութեան տակ գնել զեղջեալ գնեցով՝ է «Թրքական բաղանիք»։ Առիթ ունեցած չեմ տեսնելու այս բաղանիք, սակայն չեմ կարծեր որ կարելի է ճշմարիտ թրքական բաղանիք ունենալ սկովտական այս աշխարհին մէջ։ Ուրեմն թուրքիոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեանց անդամք ունին դէթ մէկ առաւելութիւն իրենց էտիմպուրկի եղբայրց վրայ, զի կրնան երթալ հարադատ թրքական բաղանիք, եւ այն աժան գնով։ 5. Օթնաւի։ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնը կարեւոր ծառայութիւն մը կը մատուցանէ դաւառներէն կամ օտար երկիրներէ քաղաքս եկող պանդուխտ երիտասարդաց՝ առաջնորդելով զայնս պատուաւոր օթեւաններու կամ օթեւան-տանց։ Օթեւան-տուն բառը թերեւս մեկնութեան պէտք ունի։ Սա է տուն մը, կամ յաւէտ տան մը մէկ յարկը զոր վարձով կը բնէն կին մը կամ ընտանիք մը։ Վարձակալ տանտիրինը, որ ընդհանրապէս կամ որբեւորի մ'է եւ կամ պառաւաղեալ օրիորդ մը, կը կահաւորէ իւր սենեակներ, եւ զայնս վարձու կու տայ պանդուխտ երիտասարդաց կամ այլոց՝ միանգամայն յանձն տնելով պատրաստել նոցա կերակուր։ Արդ, Ընկերակցութեան քարտուղարը կը պահէ տուն մը ուր նշանակեալ են վարձու սենեակի ունեցող պատուաւոր եւ բարեպաշտ տանտիրինաց անուանք։ Հետեւապէս այն անգամ կամ օտարական որ քարտուղարին յանձնարարութեամբ սենեակ կը վարձէ, վստահ կրնայ լինել թէ պարկեշտ եւ հաւատարիմ տանտիրինով մը խնամոց ներքեւ կը գտնուի։

Հարկ չսեպեցի Էտիմպուրկի Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան դործածած միջ-

ջոցներուն կամ անդամոց կատարած դործոյն աւելի նուրբ մանրամասնութեանց մէջ մանել, զի նպատակս էր լոկ ընդհանուր դադարար մը տալ սոյն ընկերակցութեան եւ Կ. Ս. Եղբայրակցութեան դործելու եղանակին վրայ։ Եւ արդ կը վերջացունեմ յօդուածոց սոյն շաբթ յուսալով եւ մաղթելով որ Էտիմպուրկի երիտասարդաց քրիստոնէական ընկերակցութեանց այն ուրուագիծ, զոր դեմ ջանացի, միջոց մը լինի ներշնչելու թուրքիոյ երիտասարդաց քրիստոնէական ընկերակցութիւնները այն քրիստոնէական եռանդեամբ որ կը թուի սկովտական ընկերակցութեանց յատկանիշը լինել։

Էտիմպուրկ Ե. Ս. ՏԵՃԱԳԵԱՆ
4 սեպտ. 1891

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԵՄԱՍԿԵ ՆԵԱՆՏԵՐԻ,
ՀԻՄՆԱԳՐՈՒՆ ՀՈԳԵԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵՌԻԹԵԱՆ
(Ծար. «Աւետարան» 38 թիւէ)

ՆԵԱՆՏԵՐԻ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ
Երբ նշանտըրի նկարագիրն ի նկատ կ'առնուի, հարկ է յիշել թէ ամենուն յարգանքը եւ զմայլումը գրաւած էր նա։ Ստուգել ինք եւս իրեն դէմ յարոյց աստուածաբանական թշնամիներ։ Կարգ մը ուղղափառաց համար, շատ մը կէտերու մէջ, յոյժ թոյլ եւ զիջանող էր։ Բանալարականներուն համար յոյժ դրական էր. բայց բոլորն ալ կը հիւրընկալէին զինք իւր անձնական նկարագրին համար, տեսակ մը պատկառանք։ Նորա անսովոր ուսումնասիրութիւնն ինքնին բաւական չէր պաշտպանել զինք յարձակումէ. ինչ էր ուրեմն որ իբր մի անթափանցելի աշտարակ շրջապատեց եւ անվիրաւորելի ըրաւ գնաւ։ Նորա բարոյական մաքրութիւնն եւ բարձրութիւնն էր որ մինչ իսկ ամենէն անկատար զիտողին աչաց կը զայլէր իսկոյն, եւ որոյ նկատմամբ տարակոյսի տեղի չէր մնար, երբ մարդ տեսնէր նաեւ բուն իսկ զնշանտըր որ աղաւնեոյ մը պարզմտութիւնն ունեցող անձնաւորութիւն մ'էր։ Նորա նկարագրին վերայ ո եւ է յարձակում եւ նորա շարժառիթներուն վերայ ո եւ է ամբաստանութիւն կրնան ծագիլ միայն կոյր նախանձաւորութենէ մը, որ Գերմանիոյ աստուածաբանական ամբողջ բանական կատարեալ ցասումը պիտի զարթուցանէ, եւ այսպէս նորա հակառակորդն անհրաժեշտապէս բարոյական պարտութիւն մը պիտի կրէ։

ՆՈՐԱ ԱՍՏՈՒԱՅԻՆԱՐԹԻՒՆԸ
Նշանտըր մին էր այն ճշմարտապէս մեծ անձանց որոց մէջ տեսական եւ գործնական, գլուխ եւ սիրտ վայելչապէս զուգախառնուած են։ Առանց պատճառի չէր որ իրեն նշանաբան ընտրեց. «Pectus est, quod theologum facit.» Լատին («էր») է որ աստուածաբանութիւնը կը շինէ։ Մարտնչեք եւ Հէկէլեանք արհամարհանօք կոչեցին զինք Լատին (pectoral) աստուածաբան։ Աստուածաբանութեան հետամտեցաւ ոչ թէ միայն իբրեւ իմացականութեան զբաղում մը՝ այլ նաեւ իբրեւ սրբազան պարագում մը սրտին, որ զգաց թէ սերտիւ կապակցեալ էր մարդուն ամենաբարձր եւ ամենալսեմ շահուց, նորա յաւիտենական արժանեաց եւ բարօրութեան հետ։ Գիտութեան կենդանի կեդրոնն եւ սրտին արիւնն իրեն համար էր հաւատք ի Քրիստոս Յիսուս, իբր ամենաբարձր յայտնութիւն սուրբ եւ զթառաւ Աստուծոյ, իբր աղբիւր փրկութեան եւ սրբացուցիչ շնորհաց։ Սմանայն ինչ որ գտաւ թէ իրականապէս մեծ,

ազնիւ եւ ճշմարիտ էր ի պատմութեան, նա վերագրեց ուղղակի կամ անուղղակի մարմնառութեան գէպքին։ Անտարակոյս կային աւելի ուղղափառ աստուածաբաններ քան զՆէանտըր, քանզի լաւ դիտուած է թէ, նշանակական (symbolical) գրոց համար իւր բոլոր յարգանքներովն հանդերձ բնաւ չէր ուղեր պարփակել ինքզինք անոնց սահմանին մէջ եւ երկիւղածութեամբ մերժեց ստորագրել Աւկապուրիի Հանգանակը։ Բայց բոլորին մէջ չկար ոչ ոք, թերեւս, յորում վարդապետութիւնն այնչափ անտիճանաւ կեանք եւ զօրութիւն լինէր, յորում վարդապետական համոզմունք այնչափ լիովին կերպով փոխարկուած լինէին ի մարմին եւ յարիւն, յորում սէր առ Քրիստոս եւ առ մարդիկ փայլէին այնչափ ջերմ եւ պայծառ բոցով մը։ Այս անկեղծ եւ կենսաշունչ բարեպաշտութեան մէջ, որ իւր արմատը դրած էր Քրիստոսի անձին եւ Աւետարանին մէջ եւ կազմած էր Նէանտըրի բոլոր աստուածաբանութեան հիմը, փնտրելու է նորա բոլոր գրութեանց եւ բանախօսութեանց շինիչ հանգամանաց պատճառը։

Մինչդեռ իւր աստուածաբանութեան այս գործնական հակամիտութեան մէջ հետեւեցաւ Սփենըրի եւ Ֆրանչի բարեպաշտական դպրոցին, որ կը պաշտպանէր կրօնին ճիշդ այս կողմը, սրտին ուղղութիւնները եւ վերահսկող աստուածաբանութեան մը հարկաւորութիւնը՝ ընդդէմ իմացականութեան անկենդան ուղղափառութեան, միւս կողմանէ կը հեռանար բարեպաշտական սահմանափակութենէն եւ պարագրութենէն։ Իւր ընդարձակ պատմական ուսումնասիրութիւնները ծառայեցին մեծցնել նորա ի բնէ ազատական միտքն ամենէն ըմբռնելի ուղղափառութեան։ Նա բնաւ չկորոյս իւր ողջմիտ եւ պարզ տեսութիւնն ի մասին բուն խնդրոյն, Քրիստոսի կենաց, որ յառաջ կու գար գերբնական աղբիւրէ, բայց այնչափ կարեւորութիւն տուաւ այսմ որ չուղեց սեղմել զայն մարդկային տարազի մը, միակ հակամիտութեան մը կամ դարոցի մը անձուկ սահմաններուն մէջ։ Յաւանքաւորաբար մէջ տեսաւ զգաղման այնպիսի անյատակ խորութիւն մը, որ կրնայ արտայայտուել աստիճանաւ մը միայն չորհրդներու, զօրութեանց, չրջաններու եւ աղբյւրութեանց անվախճան դանաղանութեամբ։ Օրինակի ազգաւ. ինչ տարբերութիւն չկայ ընդ մէջ Որդիի նստի եւ Տերութեան նստի, Յովան Ոսկեբերանի եւ Օգոստինոսի, Բենեդիկտի եւ Թովմայի Ագուլինացոյ, Լուսերի եւ Մելանկտոնի, Կալվինի եւ Ֆենեյոնի, կամ երբ երթանք յետո մինչեւ բուն իսկ Առաքելական Եկեղեցին, ընդ մէջ Պետրոսի եւ Յովնանու, Յակոբոսի եւ Պողոսի, Մարթայի եւ Մարիամի։ Եւ սակայն Նէանտըր գիտէր թէ ինչպէս հետադուրեւ եւ ողջունելու է ուրախալից երախտագիտութեամբ Քրիստոսի նոյն պատկերն որ զանազանութեամբ անդրադարձուած էր բոլորին մէջ։ Եկեղեցական պատմութեան արտաքին չրջալայրից նկատմամբ քիչ հետաքրքրութիւն ունէր, բայց միշտ միեւնոյն ի խորս եւ արտաքս բերաւ ներքին, հոգեկան եւ յաւիտենական յարաբերութիւններն եւ մատնանիչ ըրաւ ամէն ուրեք Աւետարանին սխաղ աղբեցութիւնը, որ խմորի մը նման կը գործէ ամէն տեսակ բնաւորութեան եւ կազմութեան վերայ։

Սրտին ընդարձակութիւնը իւր գործնա-

կան աստուածաբանութեան մէջ հիմնական տարր մ'էր։ Սորա եւ իւր ուսմանց ընդ մէջ գոյացած էր փոխադարձ յարաբերութիւն մը քաջալերութեան եւ նեցուկի։ Այսպէս Նէանտըր՝ բառին ամենազնիւ նշանակութեամբ բարեկամ էր մարդոյ, որովհետեւ Քրիստոսի բարեկամ էր, ընտանի անտեսանելի Եկեղեցոյն բոլոր չրջանակաց մէջ։ Եր աւետարանական ուղղափառութեան ճշգրիտ տիպարն եւ սրբոց հաղորդակցութեան թանկագին վարդապետութեան մեկնիչն, որ ժամանակի եւ միջոցի բոլոր սահմաններէն վեր կը բարձրանայ եւ կ'ըմբռնէ Աստուծոյ բոլոր զաւակները մէկ Գլխոյ ներքեւ որ է Յիսուս Քրիստոս։

Աստ, սակայն, տեսութեան պէտք է բերել սահմանագիծ մը, որոյ միայն պատահական հետքերը կու տան իւր գրութիւնները՝ մեծ մասամբ յառաջաբաններու մէջ, որք սակայն իւր անձնական խօսակցութեանց մէջ չառ յայտնի եղան։ Նէանտըրի հոգին, իւր բոլոր սիրովը եւ ազնուութեամբ, տակաւին ընդունակ էր նաեւ խիստ զօրաւոր եւ բացորոշ ատելութեան եւ ցամառն։ Այս իրողութիւնը ոչ երբեք կը հակառակի իմացական փիլիսոփայութեան։ Ատելութիւնը միայն յեղաշրջեալ սէր է։ Այն զօրութիւնն որ առ ինքն կը ձգէ ինչ որ ներգաշնակ է, կը վանէ իրմէ հաւասար որոշողութեամբ ինչ որ հակառակ բնութիւն ունի։ Յովնանէս, սիրոյ առաքեալն, որ անկաւ Յիսուսի կրծոց վերայ, միանգամայն էր «որոտման որդի» մը, եւ պատրաստ աղօթքով կրակ լիեցնել յերկնից իւր Տէրովը թշնամեաց վերայ. այո՛, ըստ նախնեաց պատմութեան, հասարակաց բաղնիքը յանկարծ թողուց նա՝ երբ իմացաւ որ հոն էր դնոստիկեան հերոսիկոսն Սերենթոն։ Իւր նկարագրի երկու հակադիր կողմերն անդրադարձած են չորրորդ Աւետարանին եւ Յայտնութեան մատենին մէջ. առաջինը լի է սիրով եւ գործով. վերջինը կը հնչէ որոտմամբ եւ փայլատակմամբ։ Հեղութեան եւ խտութեան, քարչիչ եւ վանիչ սիրոյ հանգուակ կապակցութիւն մ'էր Նէանտըրի յատկութիւնն։ Իբր պատմագիր մը արդարութիւն կրնար ընել ամենէն տարբեր հակամիտութեանց եւ մինչ իսկ հերետիկոսները կարելի եղածին չափ իւր պաշտպանութեան ներքեւ առնուլ, բայց երբ մասնաւոր յայտնութիւններ եկան առջեւ մեր ժամանակն եւ նոյն իսկ Համալսարանին մէջ, անհամբեր եւ զայրացկոտ կը ցուցնէր ինքզինք՝ գոնէ առանձինն խօսակցութեան մէջ եւ իւր ասոյնջականող սեղանին վերայ։ Յաճախ յոյժ կը զայրանար եւ ատելութեամբ կը գրգռուէր մէկ կողմանէ Հէկէլի համայնաստուածեան (pantheistic) փիլիսոփայութեան եւ միւս կողմանէ Հէկէլի հակադիր յամառ եւ անկենսաւոր ուղղափառութեան նկատմամբ։ Հէկէլ մեռաւ 1832ին, բայց իւր փիլիսոփայութիւնը յայնժամ զօրութեան եւ աղբեցութեան զենիթը բարձրացած էր ի Բրուսիա եւ ներկայացեալ էր Մարնայնէքի կողմանէ աստուածաբանական ուսուցչական մարմնոյն մէջ։ Հէկէլութեան վերջէն էր իւր կրտսերագոյն պաշտօնակիցն, եւ իւր զատախօսութեանց եւ գրութեանց մէջ աներկիւղ անոյեանն անգաշնակից ուղղափառութեան։ Նէանտըր այս ներհակ հակամիտութեանց մէջ տեսաւ երկու վտանգաւոր ծայրայեղութիւններ, որ կը սպառնային Գերմանիոյ երկուստար-

գութիւնը կողոպտել աւետարանական աստուածեան դանձէն զոր կը համարէր դեռադաս քան զամենայն։ Հէկէլեան փիլիսոփայութեան վախճաւ իբրեւ հոգեոյ բռնապետութենէ. եւ խիստ ուղղափառութենէն իբրեւ գրի բռնապետութենէ։ Ատեց առաջնոյն միակողմանի իմացականութիւնն (intellectualism) եւ համայնախօսութիւնն (panlogism), վերջնոյն անձուկ ողին եւ խիստ դատաստաններն։ Անդ կը տեսնէր զՔրիստոնէութիւն որ կը կորուսանէր ինքզինք. դադարականութեան ամպոց մէջ, եւ աստ՝ որ կ'ընդարմանար մեռեալ ձեւերու մէջ։ Բաց աստի, ի նմանի համարեցաւ գրեթէ բոնի նորոգութիւն փնտռել Եկեղեցոյն ու եւ է անցեալ չրջանին համար, կամ երազել կազմուելի նոր կեանք մը այն բանին որ միանգամ ընդ միշտ դատապարտուած եւ ի բաց թողուած է պատմութեան ընթացքէն։ Սակայն, ամէն բանէ վերջ, ունէր անձնական յարգանք առ Հէկէլութեան պոլակ, որ իբր ժայռ հաստատ կեցաւ Բանաւորութեան ալեաց ընդդէմ, եւ որ լիովին փոխարինած էր Նէանտըրի յարգանքը։ Բնաւ չգիշաւ անձնական նկատողութեան առջեւ եւ միշտ կը կառավարուէր մաքուր շարժառիթներով եւ սիրով վասն ճշմարտութեան։

(Շարունակել)

Թարգմանեաց

Հ. ՄԵԼՔՈՆ Մ. ԺԱՄԱՅՆԱՆ

ԱՅԴԵՐ

ՏՂԱՅՈՑ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՎԱՐՄԱՐԱՆ Ի ՋՄԻՌՆԻԱ

Վարժարանս կը գտնուի ի Չայքըրը Պաղչէ, Սպարթանաց տան մէջ, եւ պիտի բացուի սեպտ. 16/28ին, երկուշաբթի օր։ Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ կարող պիտի լինինք գիշերօթիկ աշակերտներ եւս ընդունել։

Վարժարանս կը գտնուի ընդ տեսչութեամբ կարող անօրէնի մը, Մր. Մաք Լալընի, եւ ջանք պիտի չխնայուի աշակերտաց յառաջդիմութեան համար։

Վարժարանիս պաշտօնական լեզուն անգլիերէն է, սակայն հայերէն, թուրքերէն, յունարէն եւ գաղիերէն լեզուաց ուսուցման համար եւս մեծ հոգ կը տարուի։

Գիշերօթիկ աշակերտք կը վճարեն տարեկան 20 ոսկի օսմ., կերակրոյ, դաստիարակութեան եւ լուսոյքի համար։ Բարձրագոյն կարգաց պատկանող ցերեկեայ աշակերտք կը վճարեն տարեկան 4 ոսկի օսմ., եւ միւս կարգաց պատկանողք՝ 1½ ոսկի։ Աշակերտք իրենց տարեկան թոշակին կէսը պարտին վճարել զպրոցին բացման ժամանակ, եւ միւս կէսը՝ փետրուար ամսոյ մէջ։

Գիշերօթիկ աշակերտք պարտին հայթայթել իրենց անկողինը, հանդերձները, անձնօգնեքը եւ գիրքերը։

Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ Տնօրէնն, Մր. Մաք Լալըն։

Զմիւռնիա ի Դիւայ Ալբրէկեան Միլիտարայ 10 սեպտ. 1894

Լ. ՊԱՐԹԼԵԹ

Կ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Պայպըլ Հառասի մատրան մէջ, ժամը 8½ին, ըստ Թուրքաց։

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Սեպտ. 14 ըստ Յուլի, և սեպտ. 26 ըստ Լատ., 1891

ԳԱՂԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Վերջերս տեղի ունեցած երկու դէպքեր զգալիական եւ գերմանական լրագրաց առիթ տուած են վերստին արտայայտել այն թշնամական զգացումները որովք այդ երկու ազգերը սոցորեալ են եւ որք միշտ եւրոպական խաղաղութեան վտանգներէն մին կը կազմեն: Այս դէպքերէն առաջինն էր այն ուղերձը զոր Գերմանիոյ կայսրն արտասանեց յերֆուրթ սեպտ. 14ին: Երֆուրթի մէջ էր որ Նախորդէն Ա. իւր մեծ յաղթանակներէն մին տարաւ, եւ ըստ Բալթիկայի, որ ուղերձին պաշտօնական պատճէնը կը հրատարակէ, Վիլհելմ կայսր ըսած է. «Այս տեղ քորսիքացի աշխարհա-կալը ստատիկ թշնամանեց գերմանացի վեհապետները եւ չարաչար նուաստացուց մեր ոտնակոխ եղած հայրենիքը: Այդ ժա-մանակ իմ պապուս հօրը արտին մէջ ծնաւ մինչեւ ցլերը դիմադրելու գաղափարը, որ յետոյ իրագործուեցաւ 1813ի վրէժխնդրա-կան շարժման մէջ:» Փախչի թերթն այդ ուղերձը հրատարակելով այնպէս ներկայա-ցուցած էր թէ Վիլհելմ կայսր «երկեանը» կոչած է զՆախորդէն, նաեւ ըսած է, «Այն կայսրը որ այսօր կ'երեւի յերֆուրթ, գեր-մանացի կայսր մ'է, եւ Գաղիա իւր կար-գին ընկճուած է այժմ:» Այնպէս կը թուի թէ կայսրը իւր ուղերձով կ'ակնարկէր 1813ին Նախորդէնի վրայ տարուած յաղ-թանակին եւ ոչ թէ Գաղիոյ պարտու-թեան յամին 1870, եւ եթէ այսպէս է, այդչափ հին պատմական դէպքի մը նկատ-մամբ եղած ակնարկութիւնը չարաչարա-ցունքներ փախչի այն խօսքը թէ Վիլհելմ կայսրն «արեւնալից թշնամանք» մը նետեց Գաղիոյ երեսին:

Միւս դէպքն էր գերմանացի նշանա-ւոր երաժիշտ Վալկնէրի Լեյնցին անուն նուագախաղին ներկայացումը Փարիզի Օ-փէրա թատրոնին մէջ: Սոյն նուագախաղ քաղաքական բան մը չպարունակեր, եւ թերեւս անցեալ սերնդեան մէջ շարադրեալ երաժշտական հեղինակութեանց նշանաւո-րագործն է: Սակայն Գաղիացիք չեն կրնար մոռնալ թէ Վալկնէր իւր ուրախութիւնը յայտնեց Փարիզի անկման ժամանակ, եւ զիւրադրելու «հայրենասիրաց» սմանք որո-չեցին արգելք յարուցանել ընդդէմ նուա-գախաղին յաջող ներկայացման: Առաջին ներկայացումը տեղի ունեցաւ սեպտ. 16ի երեկոյին, եւ թատրոնը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Ներկայացման ամէն մասը շերմապէս ծաղիահարուեցաւ, եւ այնպէս լինելու էր, քանի որ յոյժ նշանաւոր եր-գիչներ կատարեցին դերերը եւ բեմին վրայ յոյժ չքեղ տեսարաններ ներկայացուած է-ին: Այս նուագախաղին յաջողութիւնը ցոյց տուաւ թէ Հայրենասիրաց Դաշնակցու-թեան անդամը յաջողած չէին բազմաթիւ աթոռներ գրաւել թատրոնին մէջ: Սակայն նոքա փոփոխութիւն մէջ հաւաքեցին խուռնամ-բոյն բազմութիւն մը, որ Մարտիէն կ'եր-գէր եւ կ'ազգայակէր. «Անկցի Բրուսիա» Ոստիկանը կրկին եւ կրկին ետ մղեցին ու ցրուեցին ամբողջ, եւ բազմաթիւ ձերբա-կալութիւնը եղան:

Երկրորդ գիշերը բազմաթիւ անգամ փոքր էր փոփոխութիւն մէջ հաւաքուած ամ-բոյնը, եւ թէպէտ ունկնդրաց մէջ կային ու-մանք որ սուրբին, սակայն ոստիկանը

չուտով դուրս հանեցին այդ անձինքը, եւ նուագախաղը դարձեալ յաջողութեամբ ներ-կայացուեցաւ:

Այս դէպքին նկատմամբ պոնափարթեան երեսփոխան Մ. Փոլ Քասանեաք կը գրէ. «Լաւ, Վիլհելմ Բ. կրնայ գոհ լինել այժմ: Եթէ Նախորդէն յերֆուրթի մէջ եղող թա-ղաւորները բռնադատեց ունկնդրել իւր սիրական կատակերգակ թարմայի, հանրա-պետական կառավարութիւնն եւս իւր ան-սահման ունայնամտութիւնը գոհացունելու համար Փարիզի բնակիչները բռնադատեց ունկնդրել իւր սիրական երաժիշտ Վալ-կնէրի: Բան մը պակաս պիտի չլինի գեր-մանացի արուեստագէտին պատիւն աւել-ցունելու համար: Հեծեալ եւ հետեւակ զօրքեր շարուեցան թատրոնին դիմացը, եւ այսպէս Վալկնէր կարողացաւ, ընդ պաշտպանութեամբ զաղիական համազգես-տին, փայլիլ այն մայրաքաղաքին մէջ որոյ անկումը հոչակած էր բորենեոյ (բլանկ) մը արհամարհոտ ծիծաղներով: Լեյնցին բռնու-թեամբ մեր կնկորդներէն վար մոռնուե-ցաւ: Այն հայրենասէրք որ բողոքեցին, ապականեցան եւ դանակոծուեցան:»

Այս խօսքերուն իբրեւ հակապատկերը կրնանք ի մէջ բերել երկու գերմանական լրագրաց խօսքերը: Նախաւ Յայնալ կը գրէ. «Վրէժ առնուլ փորձն առ այժմ անյա-ջող եղած է, վասն զի փողոցաց մէջ կառա-վարութիւնը յաղթանակ տարաւ, եւ թաւ-րոնին մէջ գերմանական երաժշտութիւնը: Գաղիական կառավարութիւնն անշուշտ ինքնինքն պարտաւոր պիտի զգայ աշխու-րթեամբ հսկել, ապա թէ ոչ կրնայ պա-տահիլ որ ոստիկանաց եւ զօրքերուն ետ քաշուելուն պէս Պոլանտէականք, Պոնա-փարթեանք եւ Տէրուէտի ու Լոռի դա-սուն պատկանող հայրենասէրք դարձեալ փորձեն այն հարսառք որ առաջին անգամ չյաջողեցաւ:»

Վալկնէ Յայնալ յիշեալ դէպքին նկատ-մամբ գրած իւր յօդուածը կը վերջացունէ ըսելով, «Երեկուանին նման փողոցային ցոյցեր մէկէն աւելի անգամներ ծանր հե-տեւանքներ ունեցած են ի Փարիզ, եւ շո-վինականաց երեկի անյաջողութիւնը պատ-ճառ մը պիտի չլինի որ նոքա դիւրաւ հրաժարին իրենց գրողութիւնները եւ մե-քենայութիւնները շարունակել:»

Գաղիական կառավարութեան ընթացքը կատարելապէս արդարացի էր, եւ Լեյնցին ներկայացման ընդդիմանալու գաղափարն ընդունելութիւն գտած չէ կառավարութեան մօտ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտ. 17ին գաղիական ռազմափորձերը վերջացան չքեղ զօրահանդէսով մը, որում ներկայ էր Նախագահ Քարնոյ եւ զոր կատարեցին ռազմափորձերուն մասնակցող չորս զօրաբանակը: Նախագահը պատուա-նշաններ շնորհեց զլիւսաւոր սպայից, եւ ապա հացկերոյթ մը արուեցաւ յորում Մ. Քարնոյ, Մ. Թըրէյսինէ եւ ռազմափորձե-րուն ընդհանուր հրամանատար Զօր. Սո-սիէ ուղերձներ ըրին:

Մինչեւ սեպտ. 17 հաղար մարմիններ գտնուած եւ թաղուած էին ի Քոնստէնցիա, որ ամենէն աւելի վնասուած քաղաքն էր ի Սպանիա պատահած ողողմանց մէջ: Ողող-եալք, որ քաղաքին մօտ վրաններու տակ կը բնակին, մեծ թշուառութեան մէջ կը

գտնուին, եւ յոյժ վտանգաւոր է այն անձանց դործը որք մարդոց դիակները կը փնտռեն, վասն զի հեղեղէն արդէն վնասուած տու-ները միշտ կը փլչին: Խնամակալ թագու-հին կ'ուզէր անձամբ ողողելոց օգնութեան երթալ, եւ նախարարք դժուարաւ կրցան ետ կեցունել զնա իւր խորհուրդէն: Ուրիշ քաղաքներ եւ գիւղեր եւս մեծամեծ վնաս-ներ կրած են ողողումներէն:

Գերմանացիք գժեղազորութիւն մը ու-նեցած են յԱրեւելեան Ափրիկէ: Յունիս 22ին երկրախոյզ մարմին մը Բիւլլա անուն ծովագետաց վայրէն մեկնեցաւ դէպ ի երկ-րին ներսերը: Այս խումբը կը գտնուէր ընդ հրամանատարութեամբ Զէլեվոքի հա-րիւրապետին եւ կը բաղկանար 1,000 ընտ-րեալ մարդոցմէ բռնակիրներն եւս հաշուե-լով: Յունիս 17ին Վալէհէ ցեղն այս մար-դոց վրայ յարձակեցաւ Բիւլլայէ 230 մղոն հեռին եւ շարքեց նոցա մեծ մասը: Երկու սպայք եւ 67 մարդիկ յաջողեցան փախչիլ եւ ապահովութեամբ հասնիլ ի Պակամոյոյ: Գերմանական կառավարու-թիւնն անմիջապէս նոր մարդիկ պիտի զրկէ յիշեալ մարմնոյն տեղը բռնելու հա-մար: Այս գժեղազորութիւնը մեծ չփոթու-թիւն յարուցած է Գերմանիոյ իշխանու-թեան ներքեւ գտնուող երկրին մէջ, եւ եթէ Գերմանացեոց աղբեցութիւնը փու-թով չվերահաստատուի, առաւել ծանրա-կշիռ դէպքեր կրնան պատահիլ:

Անցեալ շաբթու հրատարակեցինք հե-ռագիր մը որ կը ծանուցանէր թէ Չիլիի նախորդ նախագահ Պալմաչէտա ամերիկե-կան նաւու մը միջոցաւ փախած էր: Այդ լուր սխալ էր, ինչպէս սխալ կրնայ լինել նաեւ Լոնտոնէ զարնուած հետագայ հեռա-գիրը: «Պուէնոս Այրէսէ սեպտ. 19 թուա-կանաւ Ռիւթըրի գործակալութեան ուղ-ղեալ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նախորդ նա-խագահ Պալմաչէտա անձնասպան եղած է ի Սանթիաղոյ Արժանթին Հանրապետու-թեան դեսպանատան մէջ, ուր պահուած էր: Մ. Պալմաչէտայի մահը մեծ յուզում յառնջ բերած է:»

Գերմանիոյ, Գաղիոյ եւ Իտալիոյ կառա-վարութիւնք ճանաչած են Չիլիի նոր կա-ռավարութիւնը:

Ռուսմանիոյ թաղաւորն ու թաղուհին Վենետիկէ մեկնելով դացած են ի Փալաւ-ցա, որ կը գտնուի Մաճիօրէ լճին վրայ, Հիւսիսային Իտալիոյ մէջ: Թագուհին յոյժ տկար էր երբ Վենետիկէ մեկնեցաւ, սա-կայն Ն. Վենետիկութեան առողջութիւնը տակաւ առ տակաւ կը բարեւորի:

Իրաց կացութիւնն եւս առաւել կը վատթարանայ ի Չինաստան: Բրիտանական դեսպանը չինական կառավարութեան դրա-ւոր բողոք մը ներկայեց, յորում կը հար-ցընէր թէ ինչ պատճառաւ խռովութիւնն-ներն արգելող հրովարտակը պետութեան ամէն կողմը հեռագրուած չէր, ինչ պատ-ճառաւ Վուհուի կառավարիչը, որ ջանա-ցած էր խռովութիւնը դադել, պաշտօնանկ եղած էր, մինչ աւելի բարձրաստիճան պաշտօնեայք, որ այդ մասին ջանք մը ը-րած չէին, անպատիւ կը մնային, եւ ինչո՞ւ համար խռովարարք դեռ չէին պատժուեր: Կառավարութիւնք միաձայնաբար բողոք մը տուած են չինական կառավարութեան: Լրագիրը կ'ըսեն թէ այս բողոքը վերջնա-գորոյ մը կը համապատասխանէ, եւ եթէ արգիւնք չունենայ, նաւային ցոյց մը պի-տի կատարուի: Լոնտոնէ երկուշաբթի օր

դարձնուած հետագիր մը կը ծանուցանէ թէ Լորտ Սալզլըրի եւ տէրութեանց դեմ պայքար հապճեպով Լոնտոն վերադարձած են, եւ նոցա վերադարձին պատճառն այն կը համարուի թէ իրաց վիճակը ծանրացած է ի Զինաստան:

—Մինչեւ անցեալ ուրբաթ մէկ միլիոն ուխտաւորք գացած էին տեսնել Թրիքի Սբ. Պատմունճանը: Կ'ըսեն թէ այս վերադարձին միջոցաւ հրաշքներ գործուած են, եւ թէ ի մէջ այլոց արքայապետին մը, որոյ մէկ բազուկը չորցած էր, բժշկուած է Սբ. Պատմունճանին դպչելով:

—Սովին Վոլկայի ուսումական նախագաց մէջ յառաջ բերած նեղութեանց նկարագրութիւնը սրտաճմլիկ է: Գիւղացիք, որ խումբ խումբ կը թափառին ուտեստ փնտռելու համար, ուժասպառ վիճակի մէջ կը գտնուին: Շուկաներուն մէջ կանայք եւ տղայք աղաղակելով հաց կը խնդրեն: Բազումք առ ի չգոյ՛ն կերակրոյ՝ անձնասպանութիւն գործած են: Ի փեթքրապուրկ եւ այլուր գովելի ջանքեր կը լինին սովիւրց նպաստ հասցունելու համար, սակայն անհատական նուիրատուութեանց դրութիւնը դեռ իւր մանուկ վիճակին մէջ կը գտնուի ի Ռուսիա, եւ ժողովրդեան բաւական փորձառութիւն չունենալուն համար այս դրութիւնը մեծ արդիւնքներ չկրնար ունենալ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայս. Անձնական գանձուն նախարար եւ նախորդ Երեւմտական նախարար Յակոբ փաշա շաքաթ երեկոյ եղերական արկածի մը զոհ գնաց: Յակոբ փաշա ամարանոց վարձած էր յենիգիւղ, Վերին Վոսփորի մէջ, եւ բժշկաց հրահանգին անսալով սովոր էր շոգեհնաւի նաւամատոյցէն իւր ձին նստիլ եւ տուն վերադառնալէ առաջ պոյստ մը ընել: Երբ ըստ սովորութեան շաքաթ երեկոյ իւր պոյստը կ'ընէր, քանի մը շուներ ձիոյն վրայ վազեցին: Զին յանկարծ խրտչեցաւ, այնպէս որ Յակոբ փաշա ի գետին տապալեցաւ եւ գլուխը քարերուն բաղխեցաւ սաստկապէս: Նորին Վսեմութիւն կորսնցուց իւր զգայութիւնը, եւ թէպէտ անմիջապէս տուն տարուելով ճարտար բժշկաց ձեռամբ դարմանուեցաւ, սակայն արկածէն քանի մը ժամ ետքը մեռաւ: Յուշարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր, եւ կրօնական պաշտամունք կատարուեցան Հայոց Սբ. Երրորդութեան եկեղեցւոյն մէջ ի Բերա ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Խորէն պատրիարք Ալլըգեանի եւ ի ներկայութեան յոգնախուռն բազմութեան, յորում ի մէջ այլոց կը գտնուէին Վեհ. Սուլթանին եւ բոլոր ղեկավարատանց ներկայացուցիչք:

Յակոբ փաշա Գաղաղեան ընիկ կ. պուսեցի էր, ծնեալ 1833ին: Զանազան պաշտօններ զարմանալի հաւատարմութեամբ եւ կորովով կատարելէ ետքը Կայս. Անձնական գանձուն տնօրէն կարգուեցաւ 1879ին, եւ կարճ ժամանակ մը յետոյ տնօրէնի պաշտօնը փոխուեցաւ նախարարութեան, եւ նախարարը Վեհ. Սուլթանի աստիճանին բարձրացուեցաւ: Հանդուցեալը 1888ին երկու ամիս Երեւմտական նախարար եղաւ, եւ 1889 տարւոյ սկիզբները դարձեալ նոյն պաշտօնին կոչուեցաւ, եւ այս երկրորդ անգամ իւր երկու տարի վարեց զայն:

Լէւոն. Հէրալ. հետագայն կը գրէ հանգուցեալ հայ նախարարին նկատմամբ. «Յակոբ փաշա նշանաւոր եղաւ կատարեալ

ուղղութիւն եւ ճշմարիտ հաւատարմութիւն ցոյց տալով իրեն յանձնուած պաշտօններուն մէջ: Բոլորովին պատուաւոր կեանք մը անցուցած է, որոյ ոչ մէկ մասին վրայ բիծ մը կը գտնուի: Նա յանապաշտ կոչուեցաւ այս աշխարհէն երբ դեռ իւր առողջ հասակին մէջ էր եւ կատարեալ առողջութիւն կը վայելէր ու իւր բոլոր մտաւոր կարողութիւնները կը պահէր: Նորա մահուան համար կը զգացուի ընդհանուր եւ իրաւացի ցաւ, որ ոչ մէկ տեղ աւելի սաստիկ է քան ի տան Նորին Կայսերական Վեհափառութեան:»

Երկրագործական դրամատան տնօրէն Միքայէլ էֆ. Փորթուգալ կարգուած է նախարար Կայս. Անձնական գանձուն:

—Կ'ըսուի թէ նախկին պատրիարք Ամեն. Մկրտիչ արքեպիսկոպոս Խրիմեան ծանր հիւանդ է յերուսաղէմ:

—Հունգարիոյ Առեւտրական նախարար Մ. Պարոս կարճ ժամանակ մը մայրաքաղաքս մնալէ ետքը մեկնեցաւ կիրակի օր: Նոյն օրը Կ. պոլիս հասաւ Պուլկարիոյ Երեւմտական նախարար Մ. Նաչէվիչ:

—Թղթատարական եւ հեռագրական նախկին ընդհանուր տնօրէն Իզդէթ էֆ. մեռաւ անցեալ հինգշաբթի օր:

—Սերպիոյ նախկին նախարարապետ Զօր. Կրուիչ Կ. պոլսոյ սերպիական դեսպան կարգուած է Իբրեւ յաջորդ Մ. Նովաքովիչի:

—Վեհ. Սուլթանը ներում չնորհած է 43 կրեւոցեոց որք կղզւոյն պատերազմական ատենին կողմէ զանազան պատժոց դատապարտուած էին:

—Արեւ. եւ Քիւսթանթինոփոլիս լրագիրք հրատարակած էին թէ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած էր Հրեայ մը որ քրիստոնեայ մանուկ մը դրած էր պարկի մը մէջ եւ կը տանէր զնա: Արդ այս մասին կատարուած քննութեամբ ասպնցուած է թէ այդ պատմութիւնն անհիմն է: Տղադրական տեսչութիւնը ծանուցած է որ յայտ հետէ այս տեսակ սուտ լուրեր հրատարակող լրագիրք պիտի պատժուին: Տգէտ մարդիկ միայն հաւատ կ'ընծայեն այսպիսի պատմութեանց, որք ուրիշ նպատակի չեն ծառայեր բայց միայն այդ դատու անձանց ցեղային ատելութիւնները գրգռելու: Զինաստանի խռովարարք ձիւղ այս տեսակ պատմութիւններ կը պատմեն կաթոլիկ եւ բողոքական միսիոնարաց նկատմամբ:

—Հնտաստը հետզհետէ կը նուաղի Հալէպի նահանգին մէջ, եւ բոլորովին անհետացած է ի Հիճազ, այնպէս որ այս նահանգէն եկող նաւուց վրայ գրուած տասնորեայ բառերն ընդունուած է:

—Պաշտօնական լրագիրք կը ծանուցանէ թէ Վեհ. Սուլթանը բարեհաճած է 30,000 դահ. ամսաթուղակ յատկացունել նախորդ Մեծ Եպարքոս Քեամիլ փաշայի:

Նամնապէս 20,000 դահ. ամսաթուղակ պիտի տրուի նախորդ Շէյխ իւլ Իսլամ Էօմէր Լուլթիի էֆի:

—Պոշնադեան էֆ. կառավարութեանէն մեկ նաշնորհ խնդրած է Իւսկիւտարի մէջ Երաւա՛նէյի գիծ մը շինելու համար, որ շոգեհնաւուց նաւամատոյցէն սկսելով պիտի երկարի մինչեւ ի Պաղլար Պաշի:

—Անատոլիոյ երկաթուղեաց արտօնատէր Մ. Բաուլա Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան ղեմած է բանակցութեանց սկսելու համար Էնկիւրիւէ մինչեւ ի Տիգրանակերտ երկաթուղւոյ գիծ մը շինելու մասին:

—Ներքին գործոց նախարարութիւնը չըջաբերական մը զրկած է նահանգային իշխանութեանց, որոց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ ծխախոտ մշակելու արտօնութեան մասին Րէժիի նոր կանոնադրութեանց: Ըստ այս կանոնադրութեանց՝ ծխախոտ մշակելու արտօնութիւն խնդրող աղերսագիրք պարտին Րէժիի ներկայացուցչաց տրուիլ նահանգաց վարչական ժողովոց ձեռամբ: Առանց կանոնաւոր արտօնագրի մշակուած ծխախոտի տուեցելը պիտի փճացուին: Շրջաբերականը կ'ըսէ թէ այս կանոնները պարտին գործադրուիլ բառ առ բառ եւ ազդու եղանակաւ: Կը պատուիրէ նաեւ նահանգային իշխանութեանց՝ այս կանոնները թարգմանել ժողովրդեան ժայռնի լեզուաց եւ այդ թարգմանութիւնները ձրիաբար բաշխել:

—Ներքին գործոց նախարարութիւնը չըջաբերականաւ մը նահանգային իշխանութեանց կը հաղորդէ այն կայսերական Իւսթէն որ կը հրամայէ հետագայ միջոցները ձեռք առնուլ աւազակութեանց ջնջման համար:

1° Փնտռել եւ գրաւել, ինչպէս յառաջագոյն եւս պատուիրուած էր, այն բոլոր զէնքերը որք ժողովրդեան ձեռքը կրնան գտնուիլ եւ որք կայսերական բանակին յատուկ զինուց տեսակին կը վերաբերին:

2° Ոստիկանական կարող, պարկեշտ եւ վստահելի պաշտօնեաներ եւ գործակալներ կարգել. ոստիկանական գործակալներ եւ ոստիկաններ ընտրելու մասին կուսակալաց եւ կառավարչաց ունեցած ազատութիւնն աւելցունել:

3° Երբ աւազակներ հալածելու համար կուսակալը զինուորական հրամանատարաց զիմեն, սոքա անմիջապէս հարկ եղած օգնութիւնը տան:

4° Նահանգաց կառավարական պաշտօնեայք զգուշութեամբ քննեն բոլոր կասկածելի անձանց ընթացքը եւ ապրելու եղանակը, այս տեսակ օտարազգիներն իրենց երկիրները զրկեն, եւ շարունակ խիստ հսկողութիւն մը ի գործ դնեն տեղացւոց վրայ:

5° Դրամական պարգեւներ խոստանալ այն անձանց որք աւազակ մը կը ձերբակալեն, մեռեալ կամ ողջ. այս պարգեւին քանակութիւնը որոշելու գործը յանձնել նահանգին կուսակալին:

6° Տուգանքի դատապարտել այն գիւղացիները որք իմացած են թէ աւազակներ կը թափառին իրենց գիւղին շրջակաները ու գիտեն նոցա զիտաւորութիւնները, եւ լուր չեն տար կառավարութեան: Այս տուգանքին քանակութիւնը պիտի որոշուի նահանգին վարչական խորհրդոյն կողմէ:

7° Պետական խորհրդոյ մէջ մնալուն յանձնաժողով մը կազմել, որոյ պաշտօնը լինի քննել այն կառավարիչներուն եւ հայա՛մաքմներուն ընթացքը որոց իրաւասութեան ներքեւ գտնուող երկրին մէջ աւազակութեան գէպք կը պատահի: Կառավարիչք եւ հայա՛մաքմք, եթէ հարկ դատուի, դատաստանի պիտի կրնան ենթարկուիլ:

ԱՐԺԷՔ ԴՐԱՄՈՅ			
Սեպտեմբեր 14/26, 1891			
Գննողիւտէ	49 42	Բում. Երկ. բաժին	63 75
Պարտուց յարգարման Թղթադրամ (Թասֆէյէ Ի Տիւլուն Գալմէսի)	47	Թասֆէյէ Ի Օսմ. 73	
ԴՐԱՄ. Օսմ. ոսկին 100 է			
Բէճիտիլէ	107 24	Ռուսիոյ բոլ.	89 30
Բէթալիք	99 20	Նաբոլէոն	87 40
Պէշիք	101 20	Գրեմից	54 40
Ալթըլէք	102 20	Անգլ. ոսկի	140 4
Կանէթ Թղթադրամ 8 62			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏԳԱՐԱՆԻ Ռ. ՅԱՅՈՐ ՊՅՈՅԱՆՆԵՆ
Ֆինանսները Եօգուշը, Ամերիկան Խան